

Любі друзі! Багато народів захоплюються героїзмом і мужністю українського народу. Тож, ми вже зараз повинні працювати для відбудови, щоб і надалі прославляти нашу неймовірну Батьківщину.

Знання - це наша сила!

Коли лунає сирена-направляйтесь в укриття! Бережіть себе!

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта: kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,

але не пізніше 20:00

Урок № 9

Дата: 17.01.2024

Тема: Культура в роки війни

Мета: охарактеризувати культуру в роки війни; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та патріотизм до Батьківщини

Хід уроку:

Війна стала великим випробуванням для української науки й культури. Вона руйнувала історичне надбання українського народу, завдавала великої шкоди історичним пам'яткам, освіті, науці, мистецтву тощо.

Обставини воєнного часу змусили евакуювати школи України в східні райони СРСР, де в місцях компактного проживання українців відкривалися навчальні заклади з українською мовою навчання. Близько 5,5 тис. українських педагогів працювали в Саратовській, Куйбишевській, Сталінградській, Новосибірській, Пермській, Свердловській, Омській областях РРФСР та Середній Азії. Тут функціонували близько ста загальноосвітніх шкіл з українською мовою навчання.

З початком війни припинили свою діяльність 173 ВНЗ, 700 технікумів, з яких лише 72 були евакуйовані у глибинні райони СРСР. Частково відновити їх роботу вдалося тільки 1942 р.: у Казахстані почав діяти об'єднаний український університет у складі Київського та Харківського університетів, Одеський університет у Туркменії. Наукові установи України також було перебазовано в східні райони СРСР. Більшість підрозділів Академії наук УРСР та її Президія перебували в Уфі (з 1943 р. — у Москві). Поєднуючи свої зусилля з вченими і науковцями інших республік, представники української науки брали активну участь у розробці нових видів озброєння.

На оборонні програми працювали 8 лабораторій фізико-технічного інституту АН УРСР. Вони розробляли військові прилади для авіації, радіолокації та пеленгації. Інститут чорної металургії випробував бойові якості артилерійських систем. Інститут будівельної механіки виконував завдання командування ВПС. Інститут електрозварювання АН УРСР на чолі з відомим вченим Є. Патоном застосував метод автоматичного дугового зварювання під флюсом при складанні корпусів танків, що поліпшило якість машин та швидкість їх виробництва. Завдяки цьому радянська танкова промисловість випустила танків удвічі більше, ніж Німеччина (102 тис. проти 48 тис.).

Академік О. Богомолець разом з колегами Інституту клінічної фізіології винайшов сироватку для лікування ран. Інститут біохімії АН УРСР (академік О. Палладін) створив препарат для згортання крові. Група наукових працівників клінічної медицини під керівництвом академіка М. Стражеска, досліджуючи інфекцію і сепсис ран, удосконалили систему лікування, завдяки якій вдалось урятувати сотні тисяч бійців. Хірург-офтальмолог академік В. Філатов очолив у Ташкенті Український інститут хвороб ока, успішно здійснював операції на рогівці ока і тим самим урятував зір багатьом пораненим бійцям.

Великий внесок зробили і вчені-суспільствознавці, головним завданням яких було зміцнення морального духу народу та армії.

Після вигнання нацистів відновлювали свою роботу школи, вищі навчальні заклади, підрозділи АН УРСР. Мільйони дітей, а також дорослого населення сіли за парти, велика кількість молоді заповнила студентські аудиторії вишів. У 1945 р. в Україні стали до ладу 30,5 тис. шкіл, 154 вищі навчальні заклади, сотні технікумів. Відновлюються науково-дослідні інститути системи Академії наук України, утворюється ряд нових, зокрема в галузі кібернетики. Інститут мови та літератури в 1945 р. видає «Нариси історії української літератури».

Урок № 10

Дата: 17.01.2024

Тема: Культура в роки війни

Мета: охарактеризувати культуру в роки війни; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та патріотизм до Батьківщини

Хід уроку:

Вагомий внесок у розгром нацистських загарбників належить українській літературі та мистецтву. На фронт добровільно відправилися А. Головка, І. Ле, С. Скляренко, Я. Качура, Л. Первомайський, П. Усенко та інші. Загалом 109 з 200 членів Спілки письменників України були на фронтах. Загинув кожен четвертий. За роки війни українські майстри пера написали понад 120 книжок, збірок, брошур. В основному вони працювали військовими кореспондентами, редакторами 50 фронтових видань (газет, фронтових листків).

31 липня 1941 р. вийшов перший номер газети «За Радянську Україну!», призначеної для партизанів. До редколегії видання входили М. Бажан та О. Корнійчук.

Військовим кореспондентом газети «Красная Армия», потім — «Известия» працював О. Довженко, що добровільно прибув на Південно-Західний фронт. За воєнні заслуги він нагороджений орденом Червоного Прапора.

У роки війни публіцистика стала головною зброєю майстрів слова. О. Довженко опублікував у цей час глибоко реалістичні твори «Перед боєм» і «Мати» (1943 р.). У трагічні дні гітлерівської навали були створені незабутні кінострічки О. Довженка «Битва за нашу Радянську Україну» (1943) та «Перемога на Правобережній Україні» (1945). Улітку 1943 р. була завершена одна з головних робіт великого митця — «Україна в огні», яка збурила гостру критику сталінського керівництва.

Героїко-патріотичні теми знайшли своє віддзеркалення у творах М. Бажана «Клятва», «Данило Галицький», П. Тичини «Йдемо на бій», «Перемагають і жить!», М. Рильського «Слово про рідну матір», А. Малишка «Україно моя», В. Сосюри, О. Корнійчука.

З початку війни тема захисту вітчизни стала основою творчості українських художників. Вони працювали над створенням плакатів, листівок, карикатур.

Понад 100 фронтових концертних бригад, складених із відомих акторів і акторок українського театру, — З. Гайдай, І. Паторжинського, П. Вірського, Ю. Тимошенка, Ю. Березіна та інших, — було відряджено на фронт.

У ці роки патріотичні твори написали композитори Ю. Мейтус, К. Данькевич, художники М. Дерегус, О. Шовкуненко, М. Глущенко.

Чималу роль у мобілізації населення і піднятті його бойового духу у боротьбі з нацизмом відіграло радіо. Воно ставало джерелом достовірної інформації на фронтах для громадян, що мешкали на окупованих територіях. У листопаді 1941 р. почали роботу українські радіостанції ім. Т. Шевченка в Саратові та «Радянська Україна» в Москві. У 1942 р. почала діяти радіостанція «Партизанка». З 1943 р. у прифронтовій смузі стала працювати пересувна радіостанція «Дніпро».

Не припинила своє існування преса. У тилу видавалися українські республіканські газети «Комуніст» (з 1943 р. «Радянська Україна») та «Советская Украина» (з 1944 р. —

«Правда України»), «Література і мистецтво», а також журнали «Україна», «Українська література» та інші.

У роки війни важливим ідеологічним засобом стало кіно. Документальна хроніка яскраво доповнювала інформацію газет та радіо. У роки війни не припинялось і створення художніх фільмів. Евакуйовані Київська та Одеська кіностудії випустили на екрани такі картини: «Олександр Пархоменко», «Як гартувалася сталь», «Партизани в степах України» та інші. У 1943 р. режисер Марк Донської зняв фільм «Райдуга» за однойменною повістю Ванди Василевської. Цей фільм став найкращим досягненням українського художнього кіно повоєнного часу. Картина одержала «Оскара» — премію Академії кіномистецтва США, а в 1946 р. була удостоєна Державної премії СРСР.

Українська культура в роки Другої світової війни виховувала почуття любові до України та ненависті до загарбників, розкривала історичне значення боротьби з нацизмом.

Трагедією для України стало розграбування нацистами її культурних цінностей. Спеціальна інструкція, яка надійшла з Берліна до окупованих областей, повідомляла: «Як тільки війська займуть яке-небудь велике місто, негайно туди виїдять начальники спецкоманд з різними спеціалістами. Вони оглядають музеї, картинні галереї, виставки, культурні й художні установи, з'ясовують, у якому вони перебувають стані, і конфіскують усе, що становить цінність». Окупанти зруйнували 151 музей, 9 тис. клубних приміщень, 660 кінотеатрів, 110 корпусів вишів, понад 8 тис. шкіл, 62 театральні приміщення, вивезли до Німеччини 330 тис. найцінніших музейних експонатів та понад 50 млн книг. Зруйновано і пошкоджено велику кількість пам'ятників архітектури.

Зауважимо, що в 1941 р. нацисти ще поблажливо ставилися до намагань українців у культурно-освітній галузі. Видавалося 115 газет українською мовою, відкривалися ВНЗ (Харків, Київ), технікуми, гімназії, театри, музеї, діяли громадські організації — Товариство «Просвіта», Червоний Хрест та інші. А на початку 1942 р. ситуація суттєво змінилася. Освіта українців обмежувалася лише початковою школою, припиняли діяльність деякі громадські організації, культурно-освітні заклади. Були заарештовані та розстріляні представники національно-патріотичних сил, які гуртувалися навколо редакцій газет, очолювали культурно-освітні заклади. Так, загинули син українського поета, уродженця Сумщини Олександра Олеся Олег Ольжич, поетеса Олена Теліга, Іван Ірлявський, Іван Рогач, професор В. Багазій та багато інших.

Питання для самоперевірки:

1. Якими були наслідки нацистської окупації для української культури?
2. Чому сталінський режим у роки війни був змушений послабити ідеологічний тиск на суспільство?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми

Рекомендована література: Власов В.С. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / В.С. Власов, С.В. Кульчицький. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта:
kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,

але не пізніше 20:00